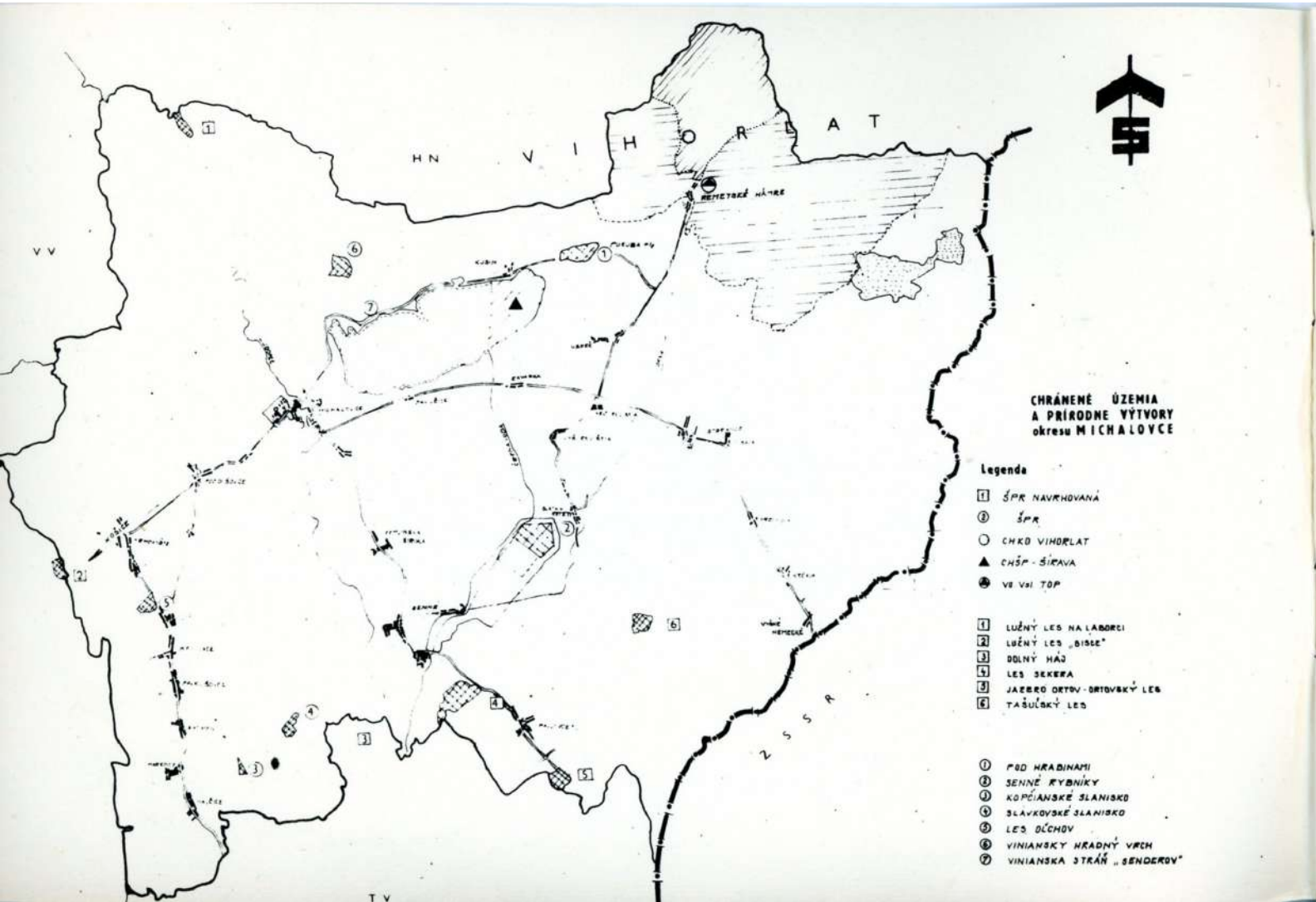

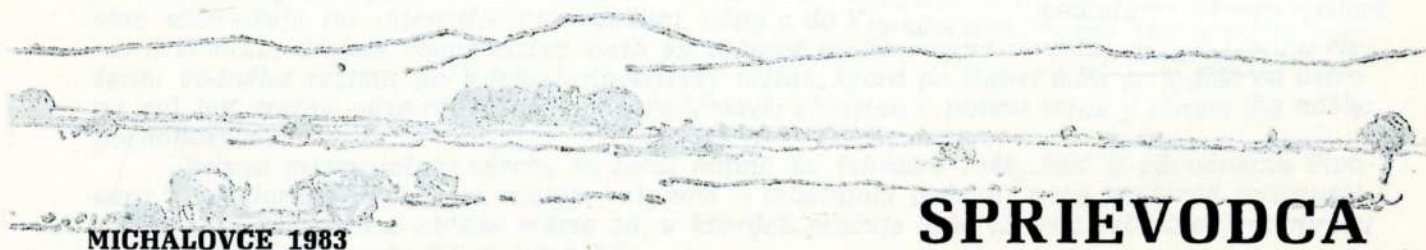
**ONV — odbor kultúry
a OV SZOPK
MICHALOVCE**

SPRIEVODCA

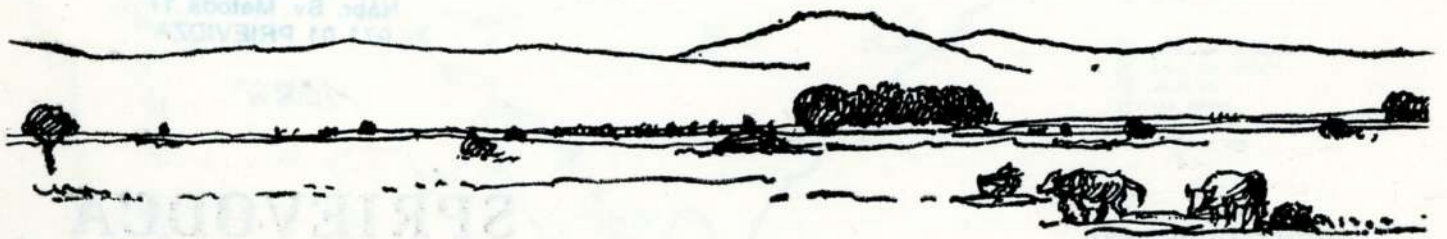
**Okresný národný výbor — odbor kultúry,
Slovenský zväz ochrancov prírody a krajiny
okresný výbor Michalovce**

MICHALOVCE 1983

SPRIEVODCA

Publikácia je určená členom SZOPK
a účastníkom VII. východoslovenského
tábora ochrancov prírody. Jej cieľom
je poskytnúť základné informácie
o chránených územiach, prírodných
výtvoroch v okrese Michalovce.

Vítajte na Zemplíne

V Michalovskom okrese, nielen pri príležitosti 7. ročníka Východoslovenského medzinárodného tábora ochrancov prírody (31. 7. — 7. 8. 1983), ale vždy pri rôznych príležitostiach.

V Sprievodcovi vydanom pre účastníkov MTOP chceme vás veľmi stručne informovať o niektorých pozoruhodnostiach nášho Michalovského okresu.

Okres Michalovce má svoju bohatú históriu a revolučné tradície. Hospodársky, spoločenský a kultúrny rozvoj okresu sa vyvíjal v ťažkých podmienkach, ktoré spôsobili minulé režimy. Proti sociálnemu útlaku obyvateľstva okresu rozhodný odpor začala organizovať až KSČ od roku 1921, ktorý zavŕšilo oslobodenie okresu koncom novembra 1944.

Prvoradým faktorom rozvoja pracovných príležitostí je plánovaný rozvoj poľnohospodárstva, ktorý sa spája s rôznorodými odvetviami. Investície do poľnohospodárstva sa najviac sústreďujú do intenzifikácie využitia pôdy a do Východoslovenskej nížiny. I tu v mene rastu životnej úrovne obyvateľstva naša spoločnosť miliardovými investíciami prispela k riešeniu vodného režimu na Východoslovenskej nížine, ktorá po Hanej a Velkom žitnom ostrove má byť tretou významnou poľnohospodárskou oblasťou v plnení strategickú úlohu nášho poľnohospodárstva.

Rozvoj priemyselnej výroby sa začal najmä po februári 1948, keď k pôvodnému Pivovaru, droždiarni, niekoľkým malým mlynom a tehelniam pribudli nové moderné priemyselné závody. Dnes ich v okrese máme 19, v ktorých pracuje vyše 13 tisíc osôb a objem výroby ročne predstavuje vyše 2,6 miliárd Kčs.

V nadväznosti na ekonomický rozvoj okresu a v tejto súvislosti na potreby zvyšovania vzdelanostnej a kultúrnej úrovne obyvateľstva došlo k výrazným zmenám aj v oblasti školstva a kultúry. Po Víťaznom februári začali sa tiež významné zmeny aj v zdravotníctve a sociálnej starostlivosti obyvateľstva nášho okresu.

Postupný a trvalý rast sociálno-ekonomického rozvoja okresu vytváral podmienky pre nepretržité zvyšovanie životnej úrovne obyvateľstva okresu.

No jedno odvetvie ekonomiky okresu sa v posledných rokoch rozvoja obzvlášť prudko rozvinulo. Týmto odvetvím je turistika, organizácia oddychu. Všetkým, čím je bohatý a významný Michalovský okres, sa buduje pre hlavný cieľ — podporiť a zväčšiť najcennejší kapitál, a to zdravie ľudí.

V historicky krátkom období sme dosiahli aj v našom okrese nebývalé úspechy v ekonomike, sociálnej oblasti, ako aj v životnej úrovni nášho obyvateľstva. Pravda, tieto úspechy a vymoženosti nám nespádli do lona sami od seba, tvorili sa v neľahkom spoločenskom zápase. Mohli sa dosiahnuť len vďaka novému, spravodlivému, socialistickému spoločenskému poriadku. Dosiiahnuté výsledky v mnohých smeroch prekonali predstavy aj žijúcich generácií.

Z dosiahnutých výsledkov máme radosť a tvorcom týchto výsledkov vzdávame hold slovami rodáka Zemplína, národného umelca Pavla Horova: „Daj silu skloniť sa nad klasom leta s nehou /Jak tvrdý hospodár/ Milovať, milovať zem túto láskou prudkou/ Koreňov agátov/ Mať srdce venčené koreňom vernosti nezábudkou.“

Z činnosti okresnej organizácie zväzu ochrancov prírody a krajiny v okrese Michalovce

História dobrovoľnej ochrany prírody v našom okrese má pomerne krátke trvanie. V rokoch 1960 — 75 pracovalo v našom okrese len niekoľko skupiniek dobrovoľných ochrancov prevažne pri stredných školách.

Výrazným medzníkom v činnosti dobrovoľnej ochrany prírody bol rok 1976, keď 2. apríla sa konala ustanovujúca konferencia za účasti 50 členov. Konferencia schválila plán činnosti na roky 1976 — 80, ktorý sa stal podkladom na spracovanie programu na roky 7. päťročnice.

Hlavné úlohy boli zamerané na plnenie týchto cieľov:

- združovať jednotlivcov, závody a podniky, spoločenské organizácie do aktívnej činnosti v ochrane prírody a krajiny,
- oboznamovať občanov s prírodou a krajinou so zákonitostami jej vývoja, vychovávať ich ku kultivovanému vzťahu k prírode a tým aj k uvedomenému socialistickému vlastenectvu,
- propagovať prírodné krásy na území okresu a viesť občanov k ich aktívnej ochrane,
- napomáhať dodržiavanie právnych noriem a predpisov regulujúcich zásahy človeka do prírody a krajiny.

Za sedem rokov činnosti sa organizácia rozrástla na 280 aktívnych členov, ktorí pracujú v siedmich základných organizáciách. Pri všetkých plneorganizovaných základných školách v okrese pracujú pod vedením učiteľov, resp. členov SZOPK krúžky mladých ochrancov prírody. Kolektívnymi členmi sú n. p. Chemko Strážske, JRD Staré.

V uplynulom období sa členovia okresnej organizácie a kolektívni členovia zapájali do plnenia úloh v týchto oblastiach:

- pre zabezpečovanie úloh vyplývajúcich z preventívnych opatrení OP vykonávali členovia systematickú previerkovú službu. Na území CHKOV a chránených máloplošných úze-

mí vykonávali ochranné terénne služby, z ktorých je treba spomenúť najmä akcie na záchranu bledule jarnej,

- brigádnická činnosť bola zameraná na čistenie chránených území, miestnych parkov a skrášľovanie životného prostredia,
- pri úniku vody z Morského oka bola zorganizovaná akcia, do ktorej sa zapojili okrem členov okresnej organizácie pracovníci MND Hodonín, závod Michalovce,
- pre prehĺbenie spolupráce s orgánmi štátnej správy sa organizácia podieľala na úlohách komisie R-ONV pre tvorbu a ochranu životného prostredia.
- mladí ochrancovia prírody pri základných školách prevzali patronáty nad miestnymi parkami a máloplošnými chránenými územiami,
- v mesiaci apríli sa členovia organizácie každoročne podieľajú na vykonávaní kontrol zásahov do prírodného a krajinného prostredia.

Stále sa zvyšujúci turistický ruch nám spôsobuje nemalé problémy najmä v oblasti Zemplínskej šíravy a Morského oka, kde sa najviac prejavujú nepriaznivé zásahy do prírodného a krajinného prostredia. Ide nám hlavne o to, aby prírodné hodnoty prispievali k uspokojovaniu kultúrnych potrieb občanov socialistickej spoločnosti.

PRÍRODNÉ POMERY OKRESU MICHALOVCE

GEOLOGICKÝ VÝVOJ ÚZEMIA OKRESU MICHALOVCE

Územie okresu Michalovce patrí medzi územia budované prevažne mladšími geologickými útvarmi. Útvary z predmezozoického obdobia na tomto území nevystupujú na povrch.

Najstaršou morfolofotektonickou jednotkou je v predmetnom území **bradlové pásmo**. Vynára sa spod Vihorlatu na východnom okraji jeho oblúka, kde pri Podhorodí a Beňatine vytvára v krajine morfolofogicky výrazné útvary. V geosynklinále bradlového pásma sa prvý raz prejavuje morská sedimentácia doggeru (stredná jura). Faciálny vývoj jurských vrstiev poukazuje na to, že sa celá séria usadzovala v podmienkach čiastkovej czorsztynskej geosynklinály. Súvrstvie začína krinoidovým vápencom. Vo vrchnej jure sa celá geosynklinála prehlbovala. Usadili sa hľuznaté vápence. Koncom jury pri splytčovaní mora došlo k čiastočnému vynoreniu czorsztynskeho sedimentačného priestoru. Ďalej vstrednej a vrchnej kriede sa i v bradlovom pásme čiastočne uplatňuje hĺbkomorská sedimentácia s pestrou púchovskou faciou a globotrunkánovými slieňmi, slienitý-

mi vápencami a púchovskými slieňmi. V južnej časti bradlového pásma prebiehala flyšová a flyšoidná sedimentácia plytšieho mora. Usadili sa tu jarmutské vrstvy (jarmutský pieskovec) s hojným zastúpením pieskovcov, zlepcov a piesčitých slieňov. Koncom kriedy dochádza v bradlovom sedimentačnom priestore i v pôvodnom hlbkomorskom pruhu k splytčeniu a usadeniu pieskovcov a slieňov flyšového charakteru. Po usadení vrchnej kriedy prebehli laramské horotvorné pohyby. Prejavujú sa prerušením sedimentácie, ale v okolí Beňatiny pozorujeme pokračovanie sedimentácie z vrchnej kriedy do paleocénu bez prerušenia. Začiatkom trefohôr (paleocén) sa sedimentačný priestor bradlového pásma postupne prehĺbil a na jeho jednotlivé členy transgredoval na juh beňatinský flyš.

Beňatinský flyš sa usadil vo vrchnom a strednom eocéne v nastupujúcom plytkom mori. Toto more zasiahlo centrálnokarpatskú depresiu z južnej strany bradlového pásma, keď postúpilo zo severných sedimentačných pásiem po poklese južných častí územia. Do série beňatinského flyša začleňujeme sedimenty, ktoré vznikli v sedimentačnom priestore paleogénneho synklinória bradlového pásma medzi subhercynskými výbežkami východokarpatskej kordiliéry zo se-

veru a západokarpatskými masívmi na juhu. Tektonický vývoj beňatinského sedimentačného priestoru prebiehal jednotne s mezozoickými útvarmi bradlového pásma. V dôsledku tektonického vývoja sa dnes sedimenty beňatinského flyša nachádzajú na južnej i severnej strane bradlového pásma. Severný vývoj označujeme ako inovský, južný ako centrálnokarpatský.

Súvrstvie centrálnokarpatského vývoja beňatinského flyša pozostáva z pročských vrstiev a z nad nimi ležiacich súlovských zlepcov.

Severný inovský vývoj má na báze pročské vrstvy, nad nimi pestré ílové, globigerinové sliene, menilitové vrstvy a krosnenské vrstvy.

Mezozoické členy v podloží beňatinského flyša sa strácajú v hĺbkach a bradlové pásmo, na ktorom ležia paleogenné vrstvy predstavujú už vnútorný element Východných Karpát.

Širšia oblasť dnešného **neovulkanického pohoria** Vihorlatu a severná časť Východoslovenskej nížiny bola v spodnom miocéne zaliata morom. Po helvéte bola vyzdvihnutá a intenzívne denudovaná. Potom znova klesala a z vrchného tirtónu sa na okolí Michaloviec uchovali sladkovodné a brakické sedimenty. Fauna z nich dokazuje spojenie

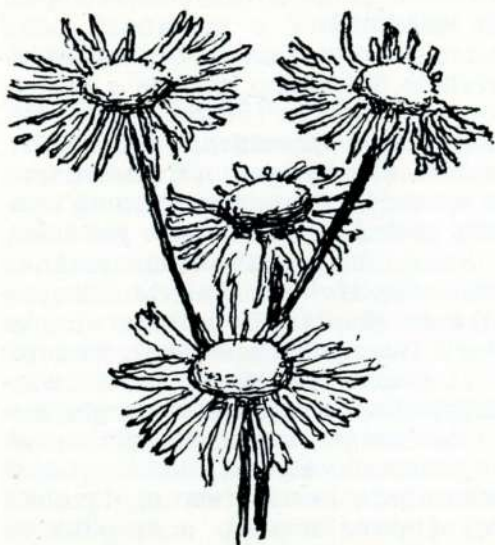
východoslovenského brakického tortónu so Zakarpatskou Ukrajinou. Podvihorlatská oblasť však bola ešte i vo vrchnom tortóne súšou a vystavená denudácii. Denudovaný bol celý spodný miocén, ktorý v podobe kontinentálnych detritických usadenín vyplnil depresie. Transgresia zasiahla toto územie len v sarmate. Pred vrchným tortónom pravdepodobne nastalo vyzdvihnutie mezozoika, ktoré možno sledovať pod sarmatom v pruhu od Hojného po Sejkov. V sarmate transgredovalo od juhu brakické more s prevažne ílovito-slienitými a pieskovcovými sedimentmi. V tom čase prestala subsidencia panvy a na severnom brehu strednosarmatského mora nastala intenzívna erupzívna činnosť. Jej produktom boli amfibol-pyroxenické andezity. Komplexy týchto hornín sa vyskytujú v morfológicky výraznom hrebeni medzi obcou Trnava pri Lab. a kótou Medvedová. Inde sa komplexy týchto hornín zachovali len ako relikty subvulkanických a efuzívnych premien. Pri doznievaní andezitového vulkanizmu sa objavujú ryolitové erupcie. Súčasne more znova transgredovalo na sever. Ryolitové erupcie zanechali svoje produkty v okolí Michaloviec, Beňatiny, Lesného. K strednosarmatským sedimentom patria aglomerátovo-tufitické a uhoľné sedimenty. Ďalšia subsidencia panvy podmie-

nila rozšírenie transgresie mora od stredného sarmatu, ktoré sa však postupne vysladzovalo. Až do vrchného pliocénu prebiehala sedimentácia v rozsiahlych jazerách. V severovýchodnej oblasti prebehla intenzívna vulkanická činnosť s produkciou pyroxenických andezitov. Tieto pyroxenické andezity a ich tufy budujú Vihorlat a Popričný. V podvihorlatskej oblasti boli v čase posledných vulkanických erupcií sladkovodné jazerá, v ktorých sedimentovali lignitové sloje (vrchná uhoľná a sejkovská séria).

Koncom pliocénu (pont) zaznamenávame novú regionálnu subsidenciu, kedy sa po transgresii vysladeného mora na celom území severnej časti Podvihorlatskej pánve usadili pestrofarebné íly a štrky. Vývoj Východoslovenskej nížiny z hľadiska neotektonických procesov nie je ani dodnes ukončený. Postupný prechod neogenných sedimentov do kvartéru naznačuje trvalú poklesovú tendenciu územia od vrchného pliocénu až po recent. Intenzívnymi mladými tektonickými poklesmi v mladšom pleistocéne až holocéne si vysvetľujeme vznik tektonickej depresie pri Sennom v rámci celkového poklesu nížiny. Opačne pri Vyšnom Nemeckom vystupuje tektonická hrasť až 30 m nad ploché územie nížiny, ktoré okolo nej pokleslo.

Geologický vývoj predmetného územia ok-
resu Michalovce pokračuje i v súčasnosti
nielen v dôsledku vonkajších, ale i endo-
genných síl Zeme.

RASTLINSTVO OKRESU MICHALOVCE

Pri opise rastlinstva okresu podáme základné údaje najväčších orografických celkov, a to Vihorlatu a Východoslovenskej nížiny.

Vihorlat je najvyššie vulkanické pohorie na Slovensku. Leží na floristickom rozhraní Východných a Západných Karpát, na rozhraní karpatskej a panónskej flóry. Najväč-

šia časť pohoria má andezitový podklad, menšiu časť tvoria vápence a zlepenice. Na Vihorlate veľké porasty vytvárajú bučiny, v nižších polohách prevládajú dubiny a dubovo-hrabové lesy. Bučiny Vihorlatu sa odlišujú od ostatných v Západných Karpatoch tým, že ani vo vyšších polohách nemajú jedľu a smreka. Vo všetkých porastoch sú hojné listnače ako javor horský, bresty, lipa a zriedka jaseň s typickým jarným aspektom, v ktorom prevládajú skopolia kranská (*Scopolia carniolica*), razivka smradľavá (*Aposeris foetida*), snežienka jarná (*Galanthus nivalis*), zubačka žľaznatá (*Dentaria glandulosa*), kostihoj srdcovitý (*Symphytum cordatum*).

Vegetácia pohoria Vihorlatu nemá jednotný ráz. Najdôležitejším z činiteľov, ktoré podmieňujú rôznorodosť vegetačného krytu, je expozícia. Na skalnatých a plytkých substrátoch V-J-Z expozície sa vyvíja xerothermná vegetácia a na SZ-S-SV sú väčšinou bučiny. Rozhranenie Vihorlatu je dosť problematické. Treba brať do úvahy to, o aké druhy rastlín ide, o xerothermné, horské, druhy stredných alebo nižších polôh.

Zo xerothermnej vegetácie na andezitovom podklade v okolí Vinného rastú spoločenstvá triedy *Asplenieta rupestres*, v skalných štrbinách so slezinníkom severným

(*Asplenium septentrionale*), lucernou rozprestretou (*Medicago prostrata*), rumenicou piesočnou (*Onosma pseudoarenaria*).

Na prehumózných sutinách až do najvyšších polôh Sninského kameňa rastú papradiny s prítomnými druhmi ako hruštička okruhlolistá (*Pirola rotundifolia*), paprad rakúska (*Dryopteris austriaca*), horec luskáčovitý (*Gentiana asclepiadea*), hviezdica hajná (*Stellaria nemorum*), papradovec Braunov (*Polystichum braunii*). Na hrebeni až po Sninský kameň z horských druhov rastú plavuň jedľový (*Lycopodium selago*), slezinník zelený (*Asplenium viride*), skalník obyčajný (*Cotoneaster integerrima*), starček subalpínsky (*Senecio subalpinus*), valeriana trojena (*Valeriana tripteris*), zvonček širokolistý (*Campanula latifolia*), fialka dvojkvetá (*Viola biflora*), vemenníček zelený (*Coeloglossum viride*) a pamajorán obyčajný (*Orifanum vulgare*).

Z východokarpatských endemitov rastie na Vihorlate len prílbica jedovatá drsnoploďá (*Aconitum toxicum* ssp. *lasiocarpum*). Z ďalších východokarpatských druhov tu rastú ranostaj širokolistý (*Coronilla latifolia*), ostrica zakrpatená (*Carex depressa*), jastrabník sedmohradský (*Hieracium transsilvanicum*), bledula jarná (*Leucojum vernum*), rozchodník ročný (*Sedum annuum*),

kostihoj srdcovitý (*Symphytum cordatum*), skopolia kranská (*Scopolia carniolica*), veronika rakúska Jacquinoва (*Veronica austriaca* ssp. *jacquinii*).

Zaujímavé sú porasty na andezitových skalách a vrchole Sninského kameňa s kostravou ovčou vihorlatskou (*Festuca ovina* ssp. *vihorlatica*), ktoré sprevádzajú tieto druhy: slezinník červený (*Asplenium trichomanes*), slezinník severný (*Asplenium septentrionale*), vudsia skalná (*Woodsia* ssp. *rufidula*), zvonček okruhlolistý (*Campanula rotundifolia*), valeriána trojená (*Valeriana tripteris*), fialka dvojkvetá (*Viola biflora*), plavuň jedľový (*Lycopodium selago*), zemolez alpínsky (*Lonicera alpigena*), plavuň obyčajný (*Polypodium vulgare*), meringia machovitá (*Moehringia muscosa*), plamienok alpínsky (*Clematis alpina*), lipnica hajná (*Poa nemoralis*). Rastie tam aj tavoľník prostredný (*Spiraea media*), a na vlhkých tienistých miestach vyskytujú sa niektoré horské druhy. Vzácnosťou je výskyt arkticko-boreálneho rozchodníka ročného (*Sedum annuum*), ktorý vzácne rastie aj v Slovenskom rudohorí.

Z travinných xerothermných spoločenstiev treba uviesť asociáciu *Festuca pseudodal-matica* — *Potentilla arenaria*, ktorá je najxerothermnejšie spoločenstvo v andezitovej

časti Vihorlatu, rozšírené v širšom okolí obce Vinné, na strmých skalnatých a najmä na juh exponovaných svahoch Malého a Veľkého Senderova a Vinianskeho hradného vrchu.

Východoslovenská nížina

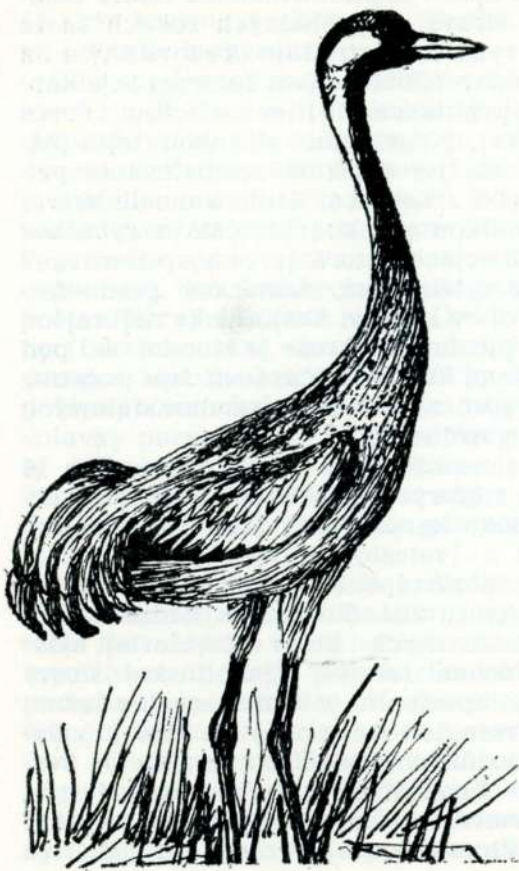
Rastlinstvo Východoslovenskej nížiny charakterizuje jej geografická poloha. Od severu je dobre chránená, na juhu je otvorená, preto má veľmi teplé podnebie. Oblasť VSN sa floristicky odlišuje od ostatných fyto-geografických celkov výskytom niektorých druhov rastlín. Travinno-bylinnú vegetáciu Východoslovenskej nížiny veľmi ovplyvňujú melioračné a regulačné zásahy. Veľkú časť daných spoločenstiev v posledných dvoch desaťročiach bola premenená na ornú pôdu. Porasty, ktoré sa zachovali, majú v mnohých prípadoch pozmenenú druhovú skladbu. Vegetácia stanovišť VSN je pestrá, aj keď v súčasnosti zaberá už menšie plochy. Niekedy sú to iba zvyšky bývalých vlhkých a mokrých lúk alebo pasienkov. Nachádzajú sa na rašelinných, slatinných a minerálnych pôdach. Jedným z najdôležitejších ekologických faktorov, ovplyvňujúcich vývoj a existenciu daných spoločenstiev je pôdna vlhkosť a siate porasty na protipovodňových hrádzach a na brehoch hlbokých odvodňo-

vacích kanálov. Okrem iných spoločenstiev, druhová skladba ktorá teraz je už poznamenaná, sú časté aj mezofilné lúčne druhy.

Nachádza sa tu zaujímavé územie, ktoré predstavuje trávnaté pasienky s mierne zasolenými pôdami slancového typu na diluviálnych eolických sedimentoch, ktoré sa nachádza pri obciach Slavkovce a Kopčany. Vegetácia halofitného charakteru je reprezentovaná najmä porastami kostravy nepravej (*Artemisieto-Festucetum pseudovinae*) s bohatým výskytom viacerých slanomilných druhov.

Z chránených druhov rastlín, ktoré rastú na území okresu sú: bleduľa jarná (*Leucogajum vernum*), bleduľa letná (*Leucogajum aestivum*), črievičník papučka (*Cypripedium calceolus*), svib drieňový (*Cornus mas*), klokoč perovitý (*Staphylaea pinnata*), korunka strakatá (*Fritillaria meleagris*), kosatec trávolistý (*Iris graminea*), lekno biele (*Nymphaea alba*), ľalia zlatohlavá (*Lilium martagon*), leknovec štítnatý (*Nymphoides peltata*), orlíček obyčajný (*Aquilegia vulgaris*), perovník pštrosí (*Mateucia struthiopteris*), plamienok alpínsky (*Clematis alpina*), plavúň (niektoré druhy), rezavka aloovitá (*Stratiotes aloides*), vemenník dvojlistý (*Platanthera bifolia*), veternica lesná (*Anemone silvestris*). Z čiastočne chránených druhov

treba uviesť ibiš lekársky (*Althaea officinalis*), horec luskáčovitý (*Gentiana asclepiadea*), prilbica (*Aconitum*) — niektoré druhy, skopólia kranská (*Scopolia carniolica*), zimozeleň menší (*Vinca minor*).

FAUNA OKRESU MICHALOVCE

Pri náčrte fauny Michalovského okresu z hľadiska jej perspektívy, musíme nevyhnutne vychádzať z viacerých abiotických, biotických i antropických činiteľov, ktoré priamo či nepriamo determinujú jej skladbu. Je to predovšetkým skutočnosť otvoreného nástupu z juhu cez Potiskú nížinu až po úpätia a južné svahy Vihorlatu, kadiaľ mali i majú možnosť šíriť sa, migrovať teplotné druhy fauny smerom na sever. Tento migračný koridor juh — sever využívajú najmä vtáky, ktoré hlavne v minulosti, ale aj dnes nachádzajú i na území tohto okresu optimálne podmienky na oddych pred, alebo po prelete Karpát. Ďalej je to skutočnosť, že podobne pohorím Vihorlatu a Popričného šíria sa sem z východu tiež druhy východokarpatské a tak vytvárajú podmienky pre pestrosť živočíšnych spoločenstiev.

Keďže doterajší zoologický výskum na území okresu venoval svoju pozornosť hlavne vyšším triedam stavovcov, najmä vtákom a čiastočne cicavcom, môžeme aj v tomto stručnom náčrte predstaviť hodnoty fauny reprezentantami týchto tried, ktorých význam je zdôraznený aj v sieti chránených

území. Z bezstavovcov spomenieme aspoň modlivku zelenú (*Mantis religiosa*), nosorožteka obyčajného (*Oryctes nasicornis*), roháča obyčajného (*Lucanus cervus*) a fúzača veľkého (*Cerambyx cerdo*), ktoré sa vyskytujú najmä na teplých a suchých lesostepných úpätiach s andezitovými skalkami na Senderove a Vinianskom hradnom kopci. V lesoch Vihorlatu sa vyskytuje aj fúzač alpský (*Rosalia alpina*).

Z hľadiska ichtyologického sú tečúce vody, hlavne rieky Ondava a Laborec, neustále znečisťované, takže úseky týchto riek, pretekajúce územím okresu (až na časť Laborca) sú prakticky bez rýb. Lepšie je na tom posledná, tretia rieka, pretekajúca územím okresu — Uh, ktorá je zarybnená typickou obsádkou nížinných riek pleskáčového pásma. Športových rybárov tu môže zaujať lov sumcov (*Silurus glanis*), šťúk (*Esox lucius*), zubáčov (*Stizostedion lucioperca*), kaprov (*Cyprinus carpio*), boleňov (*Aspius aspius*), pleskáčov (rod *Abramis*) a i. Vo Vihorlatských potokoch žijú (pre svoju krátkosť tokov) len pstruhy potočné. V najväčšom z nich — v Okne žijú aj iné druhy rýb. Zo zoologického hľadiska si zasluži zmienku výskyt zástupcu triedy mňoh — mihuľa potiská (*Eudontomyzon danfordi*). Zo stojatých vôd iste najviac zaujme

najmä svojou rozlohou retenčná nádrž Zemplínska šírava. V posledných rokoch sa tu záujem rybárov sústreďuje predovšetkým na lov zubáčov (*Stizostedion lucioperca*), kaprov (*Cyprinus carpio*) a ostriežov (*Perca fluviatilis*). Negatívnou stránkou tejto nádrže je ale jej neustále znečisťovanie prírodou vôd z Laborca. Druhou umele vytvorenou vodnou plochou je sústava rybníkov pri Iňačovciach, ktorá je obhospodávaná Štátnym rybárstvom, zameraná predovšetkým na chov kaprov. Krajinársky najkrajšou vodnou plochou v okrese je Morské oko pod Vihorlatom, kde i v súčasnosti žije početná, umele vysadená obsádza pstruhov dúhových (*Salmo gairdnerii*).

Z obojživelníkov na území okresu žije 16 druhov, z ktorých spomenieme výskyt vzácného mloka karpatského (*Triturus montandoni*).

Plazy sú zastúpené deviatimi druhmi. Na území okresu žilo donedávna hodne korytnačiek močiarnych (*Emys orbicularis*), hlavne na území terajšej Zemplínskej šíravy pred jej napustením, a v močiaroch v južnej časti okresu. Ich stavy neustále klesajú vplyvom odvodňovania močiarov a stále sa zvyšujúcou chemizáciou v poľnohospodárstve. Je zaujímavé, že ešte nebol potvrdený výskyt zmije (*Vipera berus*). Vzácná je jašterica

múrová (*Lacerta muralis*) a užovka fľkaná (*Natrix tessellata*), hojná je užovka stromová (*Elaphe longissima*).

Vďaka geografickej polohe okresu Michalovce sú čo do kvality i kvantity hojne zastúpené vtáky. V súčasnosti je na území okresu zistených 276 druhov, z ktorých tu pravidelne hniezdi 136 druhov. K typickým hniezdičom karpatských lesov Vihorlatu a Popričného patria sova dlhochvostá (*Strix uralensis*), orol krikľavý (*Aquila pomarina*), bocian čierny (*Ciconia nigra*), krkavec čierny (*Corvus corax*), ďateľ bielochrbtý (*Dendrocopos leucotos*) a i. Sporadicky hniezdia potápky čiernokrké (*Podiceps nigricollis*), volavky purpurové (*Ardea purpurea*), sokoly kobcovité (*Falco vespertinus*), čoríky čierne a bahenné (*Chlidonias niger* a hybridá), krakle belasé (*Coracias garrulus*), včeláriky zlaté (*Merops apiaster*) a skaliare pestré (*Monticola saxatilis*). Vzácné a ojedinele zahniezdili lyžičiare obyčajné (*Platlea leucorodia*), šišily bocianovité (*Himantopus himantopus*) a trsteniariky vodné (*Acrocephalus paludicola*). K charakteristicky ťažným vtákom patria napr. žeriavy popolavé (*Grus grus*) a čegravy veľkozobé (*Hydroprogne caspia*). Z preťahujúcich alebo zatúlanych vtákov sa na území okresu vzácné vyskytli také druhy ako potápka ušatá (*Podiceps auritus*), pelikán obyčajný a kučera-

vý (*Pelecanus onocrotalus* a *crispus*), ibisovec hnedý (*Plegadis falcinellus*), kajka obyčajná (*Somateria mollissima*), húska pestrá (*Tadorna tadorna*), červenokrčka pestrá (*Branta ruficollis*), labuď spevavá (*Cygnus cygnus*), kaňa stepná (*Circus macrourus*), lastúrničiar strakatý (*Haematopus ostralegus*), kulíkorský (*Charadrius alexandrinus*), cíbik stepný (*Chettusia gregaria*), brodník sivý (*Xenus cinereus*), pobrežník škvrnitý (*Calidris melanotos*), lyskonoh ploskozobý (*Phalaropus fulicarius*), prieložník obyčajný (*Glareola pratincta*), rybár malý (*Sterna albifrons*), trasochvost žltohlavý (*Motacilla citreola*), strnádka cia (*Emberiza cia*), ostrohárka severská (*Calcarius lapponicus*) a iné.

Z cicavcov na území okresu žije 61 druhov. Zo vzácnějších spomenieme výskyt piskora vrchovského (*Sorex alpinus*), dulovníce menšej (*Neomys anomalus*), netopiera veľkouchého (*Myotis bechsteini*), netopiera vodného (*Myotis daubentoni*), večernice tmavej a severskej (*Vespertilio murinus* a *Eptesicus nilssonii*), raniaka veľkého a malého (*Nyctalus lasiopterus* a *leisleri*), večernice parkovej (*Pipistrellus nathusii*) a hraboša močiarneho (*Microtus agrestis*). Zo vzácnějších šeliem žije vlk (*Canis lupus*)

a rys (*Lynx lynx*), občas sa sem zatúla medveď (*Ursus arctos*), ale nevyskytuje sa už vydra (*Lutra lutra*) a veľmi vzácna je divá mačka (*Felis silvestris*). Z kopytníkov tu žije pôvodná karpatská forma jeleňa obyčajného (*Cervus elaphus*), v oborách sa uskutočňuje chov daniela škvrnitého (Dama dama) a občas sa sem zatúlajú losy (*Alces alces*).

SIEŤ CHRÁNENÝCH ÚZEMÍ OKRESU

CHRÁNENÁ KRAJINNÁ OBLASŤ VIHORLAT

Pestrosť a bohatosť prírodných a krajinných hodnôt Slovenska v jeho juhovýchodnej časti výrazne dokresluje polooblúk sopečného pohoria Vihorlat, ktoré akoby trónilo nad rozsiahlou Východoslovenskou nížinou a jej perlou — Zemplínskou šíravou.

Najcennejšia časť tohto pohoria bola vyhlásená vyhláškou MK SSR č. 9/1973 Zb. za veľkoplošné chránené územie — chránenú krajinú oblasť (CHKO) Vihorlat na rozlohe 4383 ha s ochranným pásmom 25 350 ha. Rozprestiera sa vo východných častiach okresov Michalovce a Humenné v katastrálnych územiach obcí Remetské Hámre, Vyšná Rybnica, Kolonica, Stakčín, Snina a Zemplínske Hámre. Ochranné pásmo prechádza ďalšími 12 katastrálnymi územiami.

Účelom vyhlásenia CHKO je ochrana a zveľadovanie prírody a prírodných zdrojov, zabezpečovanie koordinácie jej hospodárskeho využívania v súlade s ochranou prírodného bohatstva a prírodných krás pre ich všestranný kultúrny, vedecký, ekonomický,

vodohospodársky a zdravotno-rekreačný význam.

Plnenie náročných cieľov a poslania CHKO je podmienené dôkladným poznaním prírodných hodnôt, ktoré sa v dlhodobom vývoji vytvorili v špecifických podmienkach centrálnnej časti pohoria Vihorlat. Sopečný pôvod pohoria, jeho stratovulkanická stavba, deštrukcia pôvodného vulkanického reliéfu, dlhodobé pôsobenie klimatických faktorov, intenzívne mechanické zvetrávanie a mocná svahová modelácia podmienili dnešnú pestrú geomorfologickú stavbu územia CHKO. V rozpätí nadmorskej výšky 200 — 1076 m sa nachádzajú významní svedkovia tejto činnosti, ako je jazero Morské oko, ktoré vzniklo mohutným zosuvom a zahradením údolia potoka Okna, Sninský kameň ako vypreparovaný lávový prúd z pôvodne vyššieho sopečného pohoria, svahové a údolné reliéfy rôznych sklonov a orientácií, tiež riečna sústava.

Značné vertikálne rozpätie územia CHKO, rozdielna geomorfologická stavba, osobitosť klimatických a pôdnych pomerov podmienili vznik a rozšírenie rastlinných a živočíšnych spoločenstiev na rozhraní Západných a Východných Karpát i na rozhraní karpatskej a panónskej flóry a fauny. Predmetom ochrany v území CHKO sú chránené

vzácné a ohrozené druhy rastlín a živočíchov, ochrana ich spoločenstiev formou územnej ochrany (štátne prírodné rezervácie, chránené náleziská a chránené prírodné výtvyry).

Stopercentná lesnatosť vlastného územia CHKO a 2/3 zastúpenie lesov v ochrannom pásme vytvárajú rámec pre hlavnú hospodársku činnosť v oblasti, a to pre lesné hospodárstvo. Hlavnou pôvodnou porastovou drevinou je buk, ku ktorému v nižších polohách pristupuje dub a hrab, vo vyšších polohách hlavného hrebeňa, roklín, sutí a bohatších pôd javor mliečny, jaseň a brest horský.

V území CHKO prevládajú lesy hospodárske. Ich intenzívna obnova, hlavne v zbernej časti Morského oka, sa prejavuje vedľajšími nepriaznivými javmi, ako je zvýšená erózia pôdy a strata krajinárskych hodnôt, s dôsledkami na plnenie ostatných užitočných funkcií lesa.

Úlohy, vyplývajúce z poslania CHKO Vihorlat, zabezpečovala od roku 1974 Správa CHKO Vihorlat v Michalovciach. V roku 1981 sa táto Správa zlúčila so Správou CHKO Východné Karpaty a odvtedy je spoločným pracoviskom — Správa CHKO Východné Karpaty a Vihorlat v Humennom.

Ochrana vihorlatskej prírody je v etape

intenzívneho využívania prírodných zdrojov, i napriek relatívne malej rozlohe CHKO, náročnou prácou. Koordinácia spoločenského využívania potenciálu krajiny pri zachovaní prírodných a krajinárskych hodnôt vyžaduje najmä dôkladné poznanie chráneného územia.

Z prvoradých úloh, ktoré správa CHKO zabezpečuje, je budovanie siete maloplošných chránených území (MCHÚ). Požiadavkou je reprezentatívne zastúpenie ukážok vývoja reliéfu, geologických štruktúr a pre oblasť typických geobiocenóz. V štátnych prírodných rezerváciách (ŠPR), chránených náleziskách (CHN) a chránených prírodných výtvoroch (CHPV) bude ťažisko zachovania druhej pestrosti organizmov. Vyžaduje to však aktívnu starostlivosť o tieto prísne chránené časti prírody, ktorá je uskutočniteľná len v návaznosti na analýzu stavu jednotlivých prírodných zložiek. Dôležité poznatky o prírodných hodnotách a stave chráneného územia sa získavajú formou inventarizačného prieskumu, ktorý je podkladom pre návrh ochrannárskeho plánu, t. j. konkrétnych opatrení pre usmerňovanie vývoja chráneného objektu. Pri týchto, na rôzne odbornosti náročných úlohách, čakáme pomoc i od účastníkov TOP-u.

Vzácne a ohrozené druhy rastlín a živo-

číchov sme povinní chrániť aj mimo MCHÚ. Pre túto činnosť je nevyhnutné najmä poznanie súčasného výskytu ohrozených druhov. Poznatky o rozšírení jednotlivých biologických druhov v prirodzených spoločenstvách sú dôležitým podkladom pri usmerňovaní hospodárskej činnosti s cieľom zachovania biogenofondu územia.

Pri zabezpečovaní úloh ochrany CHKO správa spolupracuje so všetkými orgánmi a organizáciami, ktoré na území akokoľvek pôsobia.

Napr. na úseku lesného hospodárstva správa CHKO spolupracuje pri vypracovávaní lesných hospodárskych plánov, kde uplatňuje požiadavky ochrany prírody podľa stavu poznania a potrieb. Záujmy ochrany prírody zastupujeme i pri posudzovaní projektových úloh výstavby lesných ciest, prevádzkových stavieb a pod.

Pri ochrane a tvorbe poľnohospodárskej krajiny dbáme najmä o ochranu rázu, významných zložiek a prvkov krajiny. Ochranu pôdy pred eróziou a zvyšovanie hygieny prostredia v poľnohospodárskej krajine zabezpečujeme najmä pri posudzovaní investičných zámerov na území, najmä projektov rekultivácií, hydromeliorácií a pod.

Úlohou veľkoplošných chránených území, popri iných funkciách, je i vytváranie vhod-

ných priestorov pre pobyt človeka v prírode za účelom regenerácie jeho duševných a fyzických síl. V CHKO Vihorlat túto funkciu plní najmä oblasť jazera Morské oko, Sninský kameň — Sninské rybníky, kde Správa CHKO v roku 1983 realizuje výstavbu náučného chodníka.

Rozsiahla je i výchovná a propagačná činnosť pracovníkov správy.

V ostatnom čase nám pri plnení úloh veľkú pomoc poskytujú najmä členovia SZOPK výchovným pôsobením na spoluobčanov, starostlivosťou o chránené územia, strážnymi službami.

MALOPLOŠNÉ CHRÁNENÉ ÚZEMIA

Jedným z poslání CHKO je poznanie biologicky najcennejších častí prírody, zabezpečenie ich ochrany a zachovanie formou príslušnej ochrany ako štátnej prírodnej rezervácie (ŠPR), chránených nálezísk (CHN) a chránených prírodných výtvorov (CHPV).

Pri vyhlásení CHKO Vihorlat v roku 1973 bolo na jeho území vyhlásené **CHN Krivec** úpravou MK SSR č. 3744/1967—osv. z 18. 11. 1967 na výmere 41,73 ha v k. ú. Remetské Hámre, pre ochranu hniezdneho biotopu bociána čierneho. Pri lokálnej veternej kalamite v roku 1977 došlo k vyvráteniu hniezd-

neho stromu a poškodeniu chráneného náleziska.

Úsilie Správy CHKO Vihorlat o vytvorenie reprezentatívnej siete maloplošných chránených území vyústilo v roku 1980 do vyhlásenia troch ŠPR slatinno-rašelinných spoločenstiev, a to:

- ŠPR Motrogon na výmere 60,63 ha — úprava MK SSR č. 803/1980-32 z 29. 2. 1980,
- ŠPR Ďurová mláka na výmere 28,55 ha — úprava MK SSR č. 804/1980-32 z 29. 2. 1980,
- ŠPR Podstavka na výmere 25,91 ha — úprava MK SSR č. 805/1980-32 z 29. 2. 1980.

Všetky sú v k. ú. obce Zemplínske Hámre a v obhospodávaní Vojenských lesov a majetkov Kamenica nad Cirochou.

ŠPR Ďurová mláka predstavuje vývojove najmladšie spoločenstvo slatín s dominantným zastúpením papradníka močiarneho (*Thelypteris thelypteroides*), smlzu sivého (*Calamagrostis canescens*) a viacerých druhov vlhkomilných ostríc (*Carex*). Zo vzácnějších druhov na ploche slatiny (0,64 ha) sa vyskytuje kýchavica Lobelová (*Veratrum lobelianum*), kýchavica biela (*Veratrum album*), starček potočný (*Senecio rivularis*) a iné. Okolité bukové lesy majú prevažne

ochranný význam pre trvalé zachovanie slatiny.

ŠPR Motrogon predstavuje lesný komplex rovnomennej kóty (1018 m), rašelinisko Hypkania (2,09 ha) a prírodné jazierko Kotlík (1,03 ha). Zachovalé prirodzené až prírodné lesy ochranného charakteru prináležia bukovým a jaseňovým javorinám s významným zastúpením nitrofilných druhov, hlavne mesačnice trvácej (*Lunaria rediviva*), bažanky trvácej (*Mercurialis perennis*), kostihoja srdcovitého (*Symphytum cordatum*) a chráneného druhu skopólie kranskej (*Scolia carniolica*).

Najvýznamnejšie hodnoty sú sústredené na rašelinisku Hypkania (855 m), kde dominujú spoločenstvá bezkolenca belasého (*Molinia caerulea*) a páperníka pošvatého (*Eriophorum vaginatum*) so súvislým zárasom rašelinníkov (*Sphagnum*) a iných machov. Z význačných druhov sú prítomné: rosička okrúhloolistá (*Drosera rotundifolia*), sedmokvietok európsky (*Trientalis europaea*), kľukva močiarna (*Oxycoccus palustris*), kýchavica Lobelová (*Veratrum lobelianum*), kýchavica biela (*Veratrum album*) a chránený druh — vachta trojlístá (*Menyanthes trifoliata*). Jazierko Kotlík, s kolísavou vodnou hladinou v priebehu roka, dotvára prírodné hodnoty ŠPR Motrogon.

ŠPR Podstavka zahrňuje lesné porasty buka a cenných listnáčov, ktoré chránia vývoje najstaršie rašelinisko v pohorí Vihorlat veľké 1,59 ha v nadm. výške 769 m. Je tu vyvinutý celý rad slatinných a rašelinných spoločenstiev, ktoré majú po fytoecologickej a fyto geografickej stránke významné celoslovenské postavenie. Na súvislej vrstve rôznych druhov rašelinníkov sú mozaikovite zastúpené podľa pôdno-ekologických podmienok rôzne charakteristické druhy rašelinísk s prechodom do vrchovísk ako rosička okrúhloolistá (*Drosera rotundifolia*), kľukva močiarna (*Oxycoccus palustris*), plavúneč zaplavovaný (*Lycopodiella inundata*), páperník pošvatý (*Eriophorum vaginatum*), z tráv bezkolenec belasý (*Molinia caerulea*), ostrice (*Carex*), psica tuhá (*Nardus stricta*), z machov ploník obyčajný (*Polytrichum commune*).

Jedinečnosť týchto ŠPR spočíva v podchytení sústavy vývojových štádií slatinno-rašelinných spoločenstiev severnej časti pohoria Vihorlat. Pre zachovanie takýchto spoločenstiev v južnej časti pohoria, Správa CHKO v roku 1983 vypracovala návrh na vyhlásenie **ŠPR Pod Veľkou Trestiou**, kde popri slatinno-rašelinnej vegetácii sú zastúpené aj také vzácne východokarpatské dru-

hy, ako prilbica chlpatoplodá (*Aconitum lasiocarpum*).

Pestrosť geomorfologických útvarov pohoria Vihorlat reprezentuje skalný andezitový útvar Sninský kameň, ktorý v roku 1982 bol plénom ONV v Humennom vyhlásený za chránený prírodný výtvor. Endemický druh kostrava vihorlatská (*Festuca vihorlatica*), vzácny rozchodník ročný (*Sedum annuum*), chránený chvostík jedľovitý (*Huperzia selago*), plamienok alpínsky (*Clematis alpina*) a druhy skál a skalných štrbín s prilahlými sutinovými jaseňovými javorinami predstavujú význačné prírodné hodnoty tejto známej lokality pohoria Vihorlat.

Z ďalších významných navrhovaných maloplošných chránených území je potrebné uviesť ŠPR Morské oko na ploche 108 ha, ŠPR Vihorlat a CHN plavúnika splošteného (*Diphasiastrum complanatum*) v Hrabovej Roztoke.

Budovanie ďalších maloplošných chránených území bude pokračovať podľa stupňa poznania a potrieb zachovania prírodne najcennejších častí CHKO Vihorlat.

Pod hrabinami (ŠPR)

Chránené územie tvorí dubovo-hrabový les so zvyškami starých dubov s aluviálnymi lúčkami pozdĺž potoka, kde sa sústreďuje

bohatý výskyt na Slovensku veľmi vzácneho druhu bledule jarnej (*Leucojum vernum*). Chránené územie bolo zriadené Výnosom Povereníctva kultúry č. 66 550/53 zo dňa 17. 10. 1953 a nachádza sa na katastrálnom území Jovsa, okr. Michalovce.

Najvýraznejšia je tu vegetácia skoro na jar, keď na vlhkejších miestach masovo zakvitá bleduľa jarňá (*Leucojum vernum*). Po jej odkvitnutí hromadne nastupuje cesnak medvedí (*Allium ursinum*). Pre južnú časť rezervácie je ďalej príznačný hojný výskyt valdšteinie kuklíkovej (*Waldsteinia geoides*), ktorá sa viaže na suchšie a skalnatejšie stanovištia. Prítomnosť tohto druhu, rastúceho prevažne na vápencových podkladoch, dodáva rezervácii mimoriadne veľkú botanickú významnosť.

Okrem týchto druhov rastie na niekoľkých miestach mokrín, ktoré sú často zaplavované povrchovou vodou aj fytogeograficky významná ostrica hrebienkatá (*Carex strigosa*). Je to subatlantický druh, ktorého lokality pri Jovse sú dosiaľ najvýchodnejšie zaznamenaným výskytom vôbec. U kostravy horskej (*Festuca drymeja*) je zaznamenaný najnižší výskyt (170 m n. m.). Z ďalších vzácných chránených druhov v rezervácii sa vyskytuje kosatec trávolistý (*Iris graminea* ssp. *preudocyperis*), prilbica moldavská

{*Aconitum moldavicum*}, klokoč perovitý (*Staphylea pinnata*), korunka strakatá (*Fritillaria meleagris*), krivec tulcový (*Gagea spathacea*), hrachor žltý hladký (*Dachyris leavigatus* ssp. *leavigatus*).

Zo stromového spoločenstva hlavnými drevinami sú duby, hraby s prímiesou jelše, buka a rakyty.

Podvihorlatská vodná nádrž — Šírava (CHŠP)

Šírava je ornitologickou lokalitou európskeho významu. Bola zaradená do zoznamu medzinárodne významných lokalít pre ochranu vodného vtáctva v Európe a severnej Afrike. Hlavným účelom zriadenia chránenej študijnej plochy PVN — Šírava je úplná ochrana vodného a pri vode žijúceho vtáctva na jarnom a jesennom ťahu, ako aj ochrana hniezdičov. PVN — Šírava sa nachádza na katastrálnom území obce Kusín, Jovsa, Hnojné a Lúčky v okrese Michalovce na rozlohe 622,48 ha.

Vyhláškou komisie SNR pre kultúru č. 33 zo dňa 16. 10. 1968 bola PVN — Šírava vyhlásená za „Chránenú študijnú plochu“.

Vodná nádrž sa stala významnou lokalitou pre ťahnuce vtáctvo, ktoré migruje pravidelne na jar a jeseň cez Východosloven-

skú nížinu a cez štátnu prírodnú rezerváciu Senné — rybníky. I keď táto lokalita všetkým vtáčim druhom z ekologického hľadiska nevyhovuje (je tu málo hniezdnych možností), predsa je v období jarného a jesenného ťahu vodného i pri vode žijúceho vtáctva využitá ako oddychová lokalita. Výskumom bolo doteraz zistených do 100 rôznych druhov vodného a pri vode žijúceho vtáctva. Každoročne tu pravidelne ťahnu žeriavy popolavé (*Grus grus*), čegravy veľkozobé (*Hydroprogne tschegrava*), veľké množstvo divých kačíc (20 — 25 tis. kusov), divých husí, čajok, pobrežného vtáctva. Boli tu zaznamenané i mnohé vzácne druhy, ako kulík morský (*Charadrius alexandrius*), brehárik pľokozobý (*Limicola falcinellus*), beluša veľká (*Egretta alba*), beluša malá (*Egretta tadorna*), turpan hnedý (*Melanitta fusca*), orliak morský (*Haliaetus albicilla*), kalužiak červenonohý (*Tringa totanus*) a pod.

Senné — rybníky (ŠPR)

Chránené územie bolo vyhlásené Poverením kultúry č. 1801/1955 zo dňa 14. 5. 1955 za štátnu prírodnú rezerváciu. Chránené územie tvorí vodná plocha, ktorá sa nachádza na katastrálnom území obcí Blatná Polianka a Iňačovce v okrese Michalovce.

Táto rezervácia bola vyhlásená za účelom ochrany vodných biocenóz a vodného vtáctva na vedecko-výskumné, kultúrno-výchovné a náučné ciele.

Okrem všeobecne známeho významu a poslania prírodnej rezervácie, treba vyzdvihnúť jej jedinečnú geografickú polohu v celej Karpatskej oblasti a kľúčové postavenie na stredoeurópskej trase sťahovavých vodných vtákov. V minulosti sa na tomto území nachádzali chýrne močiare, slatiny a rašeliniská s bohatou svojráznou flórou a faunou. Rezervácia je jedinou depresiou, v ktorej sa vďaka ochrane prírody v našom štáte zachovali ukážky pôvodnej prírody. Z časti zachované prírodné pomery vytvárajú podmienky pre oddychovú lokalitu vtáctva pred preletom karpátskeho horstva a tiež zlepšené možnosti hniezdenia mnohých druhov. Obe tieto lokality spolu s ostatnými močiarnymi biotopmi tvoria súčasť medzinárodne významných pre ochranu vtáctva. Územie rybníkov sa vyznačuje bohatým zastúpením druhov vodných vtákov. V období migrácie — sťahovania boli tu zistené vzácne druhy, a to najmä chriast malý (*Porzana parva*), žeriav popolavý (*Grus grus*), kulík vrchovský (*Charadrius morinellus*), kamenár strakatý (*Arenaria interpres*), kalužiak štíhly (*Tringa stagnatilis*), čorík bielostrýdly (*Chli-*

donias hybrida), ibisovec hnedý (*Plegadis falcinellus*). Táto lokalita predstavuje tiež dôležité zhromaždište divých husí a kačíc.

Viniarska stráň — Senderov (ŠPR)

Územie je mimoriadne cenné z hľadiska prírodovedného i krajinárskeho. Zahrňuje vzácne biocenózy a súčasne vytvára prírodný rámec vodnej plochy Zemplínska šírava. Územie zahrňuje komplex Veľkého a Malého Senderova s najxeroteromnejšími trávna-to-krovinatými a lesnými spoločenstvami andezitovej časti Vihorlatu s rastlinstvom reliktného charakteru z teplých postglaciálnych období. Územie sa nachádza na katastrálnom území Vinné na výmere 28,24 ha.

Úpätie svahov zaberajú vinice, na ktoré nadväzujú enklavy trávna-to-krovinatých spoločenstiev na svahoch s ojedinelými vystupujúcimi skalami, ktoré na okrajoch a v horných vrcholových partiách postupne prechádzajú v súvisle lesné porasty charakteru teplosuchomilnej dúbravy. Je tu vivinutá višňa krovitá (*Prunus fruticosa*), trnka obyčajná (*Prunus spinosa*), svíb drieňový (*Cornus mas*) a javor tatársky (*Acer tataricum*), ktoré vedú k asociácii duba zimného (*Quercus petraea*), kamienky modropurpurovej (*Lithospermum purpureo-coeruleum*).

Trávnaté porasty vytvára spoločenstvo asociácie kostravy dalmatskej (*Festuca pseudodalmatica*) a nátržníka piesočného (*Potentilla arearia*) s bohatým zastúpením vzácných suchomilných druhov ako cesnaku žltého (*Allium flavum*), kavyla pôvabného (*Stipa pulcherrima*), ometliny štíhlejšej (*Koeleria gracilis*), poniklesa obyčajného (*Pulsatilla vulgaris* ssp. *grandis*). V rozvolnených i súvislých lesných porastoch spolu s dubom plsnatým (*Quercus pubesceus*) sa nachádzajú na území ČSSR doteraz málo známe druhy dubov.

Viniarsky hradný vrch (ŠPR)

Územie Viniarskeho hradného vrchu tvoria južné úbočia Vihorlatu s výskytom vzácných xerothermných lesných a lesostepných spoločenstiev. Lokalita je tiež výraznou krajinou dominantou značnej prírodovednej i kultúrnej hodnoty. Chránené územie tvorí vrch západne od obce Vinné, nápadne vyčnievajúci z južného okraja pohoria Vihorlatu.

Severné svahy sú súvisle zalesnené. Svahy s južnou expozíciou majú lesostepný charakter. Lesné spoločenstvá sú reprezentované spoločenstvami xerothermných dúbav. Sú vyvinuté štádia ako višňa krovitá (*Prunus fruticosa*), trnka obyčajná (*Prunus spi-*

nosa), tavorník prostredný (*Spirea media*), svíb drieňový (*Cornus mas*), javor tatársky (*Acer tataricum*), vedúce k asociácii dub zimný (*Quercus petraea*), kamienka modropurpurová (*Lithospermum coeruleum purpureum*).

Trávnaté spoločenstvo predstavuje asociácia kostravy dalmatskej (*Festuca pseudodalmatica*), nátržníka piesočného (*Potentilla arenaria*). Na pôdach menej skeletových a hlbších, nastupuje štádium pýru prostredného (*Elytrigia intermedia*), ktoré spoločenstvo rozrušuje. V spoločenstvách Viniarskeho hradného vrchu sú zastúpené mnohé vzácne teplo- i suchomilné druhy ako astra (*Aster linosyris*), materiná dúška (*Thynus marchalianus* ssp. *pannonicus*), ruža bedrovníkolistá (*Rosa pimpinellifolia*) a vzácný poniklec obyčajný veľkokvetý (*Pulsatilla vulgaris* ssp. *grandis*).

Les OLECHOV (ŠPR)

Chránené územie tvorí slatinský jelšový les „šúrského typu (asociácia *Caricietorgeta-Alnetum*), s výskytom viacerých geograficky významných a vzácných druhov, ktoré sa zachovali ako zvyšok pôvodne rozsiahlych lužných lesov na dolnom toku Ondavy. Územie bolo vyhlásené Úpravou Ministerstva

kultúry SSR č. 5884/1980 — 32 zo dňa 1. 9. 1980 za ŠPR a rozprestiera sa na katastrálnom území obce Ložín, o celkovej výmere 19,58 ha.

Zamokrený — slatinný jelšový les (šúrskeho typu“ je charakteristický každoročne niekoľko mesiacov stagnujúcou povrchovou vodou, kde hladina podzemnej vody i v suchom lete zriedkavo klesne pod 150 cm.

V drevinnej skladbe dominuje jelša lepkavá (*Alnus glutinosa*), ktorá sa pomerne dobre zmladzuje z pňov. Miestami sú zastúpené vŕba biela (*Salix alba*), vŕba krehká (*Salix fragilis*), ktoré často postihujú vývraty. Z krovín okrem jelše sa vyskytuje krušina jelšová (*Frangula alnus*), kalina obyčajná (*Viburnum opulus*), vŕba popolavá (*Salix cinerea*). Bylinný porast je bohatý na vlhkomilné a močiarne druhy, najmä výbežkaté ostrice, ostrica hľuzgierkatá (*Carex vesicaria*), ostrica pobrežná (*C. riparia*), ostrica ostrá (*C. acuti formis*). Z charakteristických a významnejších druhov vyskytuje sa papraď osnatá (*Dryopteris pinulosa*) a kosatec žltý (*Iris pseudacorus*).

Osobitne treba spomenúť niektoré vzácne druhy nachádzajúce sa na tomto území, ako krivec tulcový (*Geranium silvaticum*) a kórunka strakatá (*Fritillaria meleagris*), kto-

ré sú tu na svojej severnej hranici rozšírenia.

Z hľadiska botanického územia predstavuje veľmi cenný študijný objekt a zo zoológického najmä význačný biotop vtáctva.

Kopčianske slanisko (ŠPR)

Územie slaniska je doposiaľ jedinou známou lokalitou halofytnej vegetácie v Pottiskej nížine, odkiaľ zasahuje z príľahlých oblastí Alföldu. Lokalita slaniska je význačná veľkým počtom halofytov a cenná najmä rozsiahlym rozvojom fytoocenózy slanistej stepi panónskej kvetennej oblasti Artemisio-Festucetum pseudovinae, ktorá v tomto území je v celej našej republike najtypickejšie vyvinutá. Lokalita je veľmi cenným vedecko-výskumným a študijným objektom.

Úpravou Ministerstva kultúry SSR č. 6167/1982-32 bolo slanisko dňom 30. 9. 1982 vyhlásené za štátnu prírodnú rezerváciu. Územie slaniska sa nachádza v katastri obce Kopčany.

Rovinné trávnaté pasienky s mierne zosolenými pôdami slancového typu na diluviálnych sedimentoch sú v jarnom období zaplavované, kým koncom leta a na jeseň dochádza k silnému vysychaniu najmä povrchových pôdnych vrstiev.

Územie je charakteristické výskytom vegetácie halofytov, najmä s bohatým výskytom viacerých slanomilných druhov. K najvýznamnejším patria: palina primorská jednosemenná (*Artemisia maritima* ssp. *rnonogyna*), hadí koreň sivý (*Scorzonera cana*), sitina Gerardová (*Juncus gerarde*), skorocel primorský (*Plantago maritima*), gypsomilka murová (*Gypsophila muralis*). Fragmentárne je tu vytvorená vzácna teryfytická fitocenóza chvostovca panónskeho (*Pholius pannonicus*), skorocela tenkokvetého (*Plantago tenuiflora*).

Vegetácia územia je väčšinou druhotného pôvodu a je bezprostredne spojená s hospodárskymi zásahmi človeka.

Slávkovské slanisko (ŠPR)

Slanisko predstavuje u nás v súčasnej dobe už ojedinelú ukážku subhalofilnej vegetácie slanistej stepi v oblasti panónskej kveteny, ktorá je geneticky spojená s kultúrnou činnosťou človeka a reprezentuje v oblasti panónskej kveteny typické pasienky. Je veľmi cenným vedecko-výskumným a študijným objektom a súčasne prináleží k charakteristickým, pre danú oblasť typickým prírodne-krajinárskym prvkom. Za chránené územie bolo vyhlásené Úpravou Minister-

stva kultúry č. 6166/1982-32 zo dňa 30. 9. 1982 na katastrálnom území obce Slávkovce.

Rovinné trávnaté pasienky s mierne zasolenými pôdami slanového typu na diluviálnych eolitických sedimentoch sú charakteristické výskytom halofytov. Fytocenologicky je vegetácia charakterizovaná asociáciou Achileto-Festucetum pseudo ovinae.

Z halofytných druhov tu rastie: prerastlík najtenší (*Bupleurum tenuissimum*), púpava bezarabská (*Taraxacum bessarabicum*), oman britský (*Inula britannica*), ľadenec rožkatý (*Lotus corniculatus*), ďatelina bonaniho (*Trifolium bonani*), metonoch trváci (*Lolium perenne*).

Lokalita podáva veľmi pekný príklad panónskej oblasti, ktorá je podmienená antropickými a zooickými vplyvmi subhalofytnej pastvinnej vegetácie.

Lužný les na Laborci — navrhovaná (ŠPR)

Územie zahrňuje stromovú a krovinnú zeleň po oboch stranách rieky Laborec v úseku od štátnej cesty Strážske — Krivošfany po hranicu okresu, vymedzenú aluviálnou nivou. Staré brehové porasty a zvyšky lužného lesa z doteraz zachovalou prirodzenou skladbou drevín i podrastu. Dominujú staré topole čierne (*Populus nigra*) a vŕby (*Salix*).

Územie predstavuje dnes už ojedinelé zvyšky starého pôvodného lužného lesa, veľmi cenného z hľadiska biologického i krajinárskeho.

Lužný les „Bisce“ — navrhovaná (ŠPR)

Územie zahŕňa lesný porast pri majeri Bisce. Lesný porast reprezentuje posledné zvyšky v minulosti súvislých lužných lesov podmienených rozsiahlymi záplavami na dolnom toku Ondavy. Prevažne prirodzená druhová skladba stromového poschodia so zachovalými starými mohutnými dubmi (*Quercus*), vrbami (*Salix*) a topoľmi (*Populus*) (výšky nad 30 m, hrúbky 60 — 120 cm). Les je významným biotopom zvere a vtáctva a tým podmieňuje aj svoju mimoriadnu biologickú hodnotu.

Dolný háj — navrhovaná (ŠPR)

Malá plocha lesných porastov so zachovalými spoločenstvami jaseňovo-dubovo-brestového lužného lesa s prímiesou hrabu. Pozoruhodný je tu výskyt vzácnnej a chránenej korunky strakatej (*Fritillaria meleagris*), haluchy benátskej (*Oenanthe banatica*). Lokalita predstavuje ukážky už ojedinelých zachovalých lesných biocenóz spoločenstiev lužného a nížinného lesa na Vý-

chodoslovenskej nížine, reprezentujúc veľmi cenný vedecko-výskumný a študijný objekt.

Les sekera — navrhovaná (ŠPR)

Územie zahŕňa porasty zachovalého vrbovo-topoľového lužného lesa na brehu rieky Uh. V stromovom poschodí, okrem zdatných vrb a topoľov býva primiešaný brest a jelša. V bylinnom podraсте dominujú chrastanica trstovitá (*Baldingera arundinacea*), ostružina sivobelasá (*Rubus caesius*), žihlava dvojdomá (*Urtica dioica*). Pozoruhodný je však výskyt deväťsilu hybridného (*Petasites hybridus*), vzácnnej chránenej paprade pérovníka pštrosieho (*Matteuccia struthiopteris*). Uvedené druhy sa nikde inde na Východoslovenskej nížine navyskytujú.

Jazero Ortov — Ortovský les — navrhovaná (ŠPR)

Zachovalá časť ramena Ortov, ktoré je pravdepodobne zvyškom bývalého starého koryta rieky Uh, s otvorenou vodnou plochou, pôvodnou močiarnou a vodnou vegetáciou a zachovalými brehovými porastami, prevažne krovín vrb, bazy čiernej, bršlenu európskeho, agátu a jelše lepkavej. Na pô-

vodné biocenózy sa viažu početné, dnes už zriedkavé druhy rastlín, živočíchov, vodné a močiarne vtáctvo. Na rameno pri osade Ortov takmer bezprostredne nadväzuje zvyšok dubovo-brestového lužného lesa na starom a gradačnom vale Uhu. Okrem duba a bresta je v drevinnej skladbe primiešaný hrab v krovinnom podrade svíb krvavý a javor tatársky. Územie je ojedinelým zachovalým prírodným celkom mimoriadnej biologickej a krajinárskej hodnoty a má značný význam i z hľadiska klimatického.

Tašuľský les — navrhovaná (ŠPR)

Izolovaný zvyšok nížinného lesa v poľnohospodársky intenzívne využívanom území. Vedúcou drevinou je dub s dominantným podrastom východného elementu javora tatárskeho. Lesné porasty lemujú zvyšky lúk s prirodzenou druhovou skladbou. Lesný porast okrem mimoriadnej biologickej hodnoty plní veľmi dôležitú pôdochrannú a biologickú funkciu, spolu so zvyškami lúk je dôležitým biotopom zvere a vtáctva.

Dendrologické zaujímavosti okresu

Z aspektu dendroflóristického, dimenzného i estetického možno za najhodnotnejšie na území okresu označiť nasledujúce druhy domácich a indrodukovaných drevín:

Park Tibava

V intraviláne obce, pri kúrii sa nachádzajú staré stromy pagaštanu konského (*Aesculus hippocastanum*) s priemerom kmeňa 66 a 76 cm a výškou 18,5 a 22 m. Taktiež tu nájdeme ojedinelý exemplár tisa obyčajného (*Taxus baccata*), s priemerom 139 cm a výškou 9,5 m, borovicu čiernu (*Pinus nigra*) s priemerom 47 cm a výškou 14 m. Pri kostole je skupina mohutných líp veľkolistých (*Tilia plathyphyla*), z ktorých najmohutnejšia má priemer 120 cm a výšku 25 m. V parku sa nachádza jaseň štíhly (*Fraxinus excelsior*) s priemerom 148 cm a výškou 27 m.

Park Rakovec nad Ondavou

V chránenom parku sa nachádzajú 3 exempláre dubu letného (*Quercus robur*) s priemerom 102, 123 a 138 cm a výškou 19, 20, 26 m. Pri budove kaštieľa je pagaštan konský (*Aesculus hippocastanum*) s priemerom

115 cm a výškou 22 m. Nájdeme tu i brestovec západný (*Celtis occidentalis*) s priemerom 100 cm.

Park Jenkovce

V parku sa nachádza mohutný dub letný (*Quercus robur*) s priemerom 190 cm a výškou 33 m. Dominantou obce je vrba biela (*Salix alba*) s priemerom 127 cm a výškou 18 m. Nájdeme tu i na Slovensku najmohutnejší exemplár borievky vyržínskej (*Juniperus virginiana*) s priemerom 22 a 23 cm — dvojak od územkovej časti.

Krčava

V areáli ZŠ sa nachádzajú dva exempláre platana javorolistého (*Platanus acerifolia*) s priemerom 79 a 95 cm a výškou 21 a 23 m. V blízkosti platanov rastie veľmi vzácne sa vyskytujúci exemplár borovice Jeffreyho (*Pinus jeffreyi*) s priemerom 73 cm a výškou 28 m.

Klokočov

Dominantou obce je soliter topoľa bieleho (*Populus alba* var. *pyramidalis*) s priemerom 82 cm a výškou 33 m.

Kaluža

V intraviláne obce nachádzajúcej sa v rekreačnej oblasti Zemplínska šírava tvoria zelenú kulisu pri kostole exempláre jaseňa štíhleho (*Fraxinus excelsior*) s priemerom kmeňa od 72 do 98 cm a výškou 18,5 až 25 m.

Pozdišovce

Na nádvorí materskej školy sa nachádza mohutná lipa malolistá (*Tilia cordata*) s priemerom 126 cm a výškou 20 m.

Sobrance

V intraviláne mesta sa nachádza korkovník amurský (*Phellodendron amurense*) s priemerom 43 cm, ktorý je najmohutnejší na Slovensku. Jaseň americký (*Fraxinus americana*) s priemerom 90 cm a pavlovnicu cisársku (*Paulownia tomentosa*) s priemerom 34 cm zaraďujeme medzi najmohutnejšie na Slovensku. Medzi ďalšie hodnotné exempláre možno zaradiť javor jaseňolistý (*Acer negundo*) s priemerom 70 cm, *Gymnocladus dioica* s priemerom 68 cm a borovicu Weymouthovu (*Pinus strobus*) s priemerom 65 cm.

Park Bracovce

V areáli parku pri škole sa nachádza pekný exemplár platana javorovolistého (*Platanus acerifolia*) s priemerom 100 cm a výškou 28,5 m.

Park Strážske

V tomto parku rastie topoľ biely (*Populus alba*) s priemerom 450 cm, ktorý je najmohutnejším stromom na území ČSSR. V blízkosti tohto topoľa sa nachádzajú exempláre topoľa čierneho (*Populus nigra*) s priemerom 245 a 354 cm. V parku nájdeme taktiež exemplár orecha čierneho (*Juglans nigra*) s priemerom 204 cm, ktorý patrí medzi najmohutnejšie na Slovensku.

Exkurzno-náučné trasy VII. Východoslovenského TOP-u

I. Remetské Hámre — Jovsa — Jovsanský potok — Malá Trestia — Veľká Trestia — Múr — Remetský potok — Remetské Hámre.

Dĺžka trasy je 30 km, z toho autobusom 18 km, peši 12 km. Na trase je možné sa oboznámiť s komplexami vihorlatských lesov a ich výškovou zonalitou (od 150 m do 1076 m), s botanickými zaujímavosťami vrcholu Vihorlat a príslahlých častí, s výhľadom na Východoslovenskú nížinu, Zemplínsku šíravu a údolie Cirochy, oboznámiť sa s geológiou a geomorfológiou pohoria Vihorlat, skalnými útvarmi a inými zaujímavosťami v priebehu trasy.

II. Remetské Hámre — Morské oko — Tri table — ŠPR Podstavka — ŠPR Motrogon — CHPV Sninský kameň — Morské oko — Remetské Hámre.

Dĺžka trasy je 30 km, z toho autobusom 16 km, peši 14 km. Trasa je stredne náročná. Na trase je možné sa oboznámiť s najhodnotnejšími lokalitami CHKO Vihorlat, a to jazerom Morské oko, slatinno-rašelinnými spoločenstvami severnej

časti pohoria Vihorlat, geológiou, geomorfológiou a prírodnými hodnotami Sninského kameňa s komplexmi vihorlatských lesov, ale aj osídlenej krajiny údolia Cirochy, Budkovských vrchov a Východoslovenskej nížiny.

III. Remetské Hámre — ŠPR Pod hrabinami — ŠPR Senderov — ŠPR Viniansky hradný vrch — jazero Vinné — Zemplínska šírava — Remetské Hámre.

Dĺžka trasy je 70 km, z toho autobusom 60 km, peši 10 km. Na trase je možné oboznámiť sa s predhorím pohoria Vihorlat a poznaním teplomilnej flóry a fauny týchto častí, chránených formou štátnych prírodných rezervácií, s rekreačnými strediskami Vinné jazero a Zemplínska šírava.

IV. Remetské Hámre — Sobranecké kúpele — Sobrance — Blatné Remety — Senianske rybníky — Podvihorlatská vodná nádrž — Remetské Hámre.

Dĺžka trasy je 60 km, z toho autobusom 56 km, peši 4 km. Na trase je možné oboznámiť sa s históriou a súčasnosťou

Sobraneckých kúpeľov, s významnými oddychovými a hniezdnými lokalitami vodného vtáctva na umelo vytvorených vodných hladinách a ich bezprostrednom okolí.

V. Remetské Hámre — Východoslovenská nížina. Trasa bude upresnená v priebehu VII. Vsl. TOP-u. Oboznámenie sa s premenami Vsl. nížiny.

Vitajte v okrese Michalovce
História, úlohy SZOPK
Prírodné pomery okresu Michalovce
 Geologický vývoj územia okresu
 Rastlinstvo okresu
 Fauna okresu

Sieť chránených území v okrese
Chránená krajinná oblasť Vihorlat
Maloplošné chránené územia
Dendrologické zaujímavosti
Exkurzno-náučné trasy

Vydal: ONV — odbor kultúry Michalovce
Náklad: 2000 kusov
Povolil: ONV — OK číslo 4/83
Rok: 1983
Tlač: Duklianske tlačiarne, n. p., Prešov,
prevádzkáreň Michalovce — 941-83.
NEPREDAJNÉ!

O B S A H

L. Ďaďovský

Ing. L. Danko

RNDr. E. Cibulková

RNDr. V. Uličná

RNDr. J. Voskár

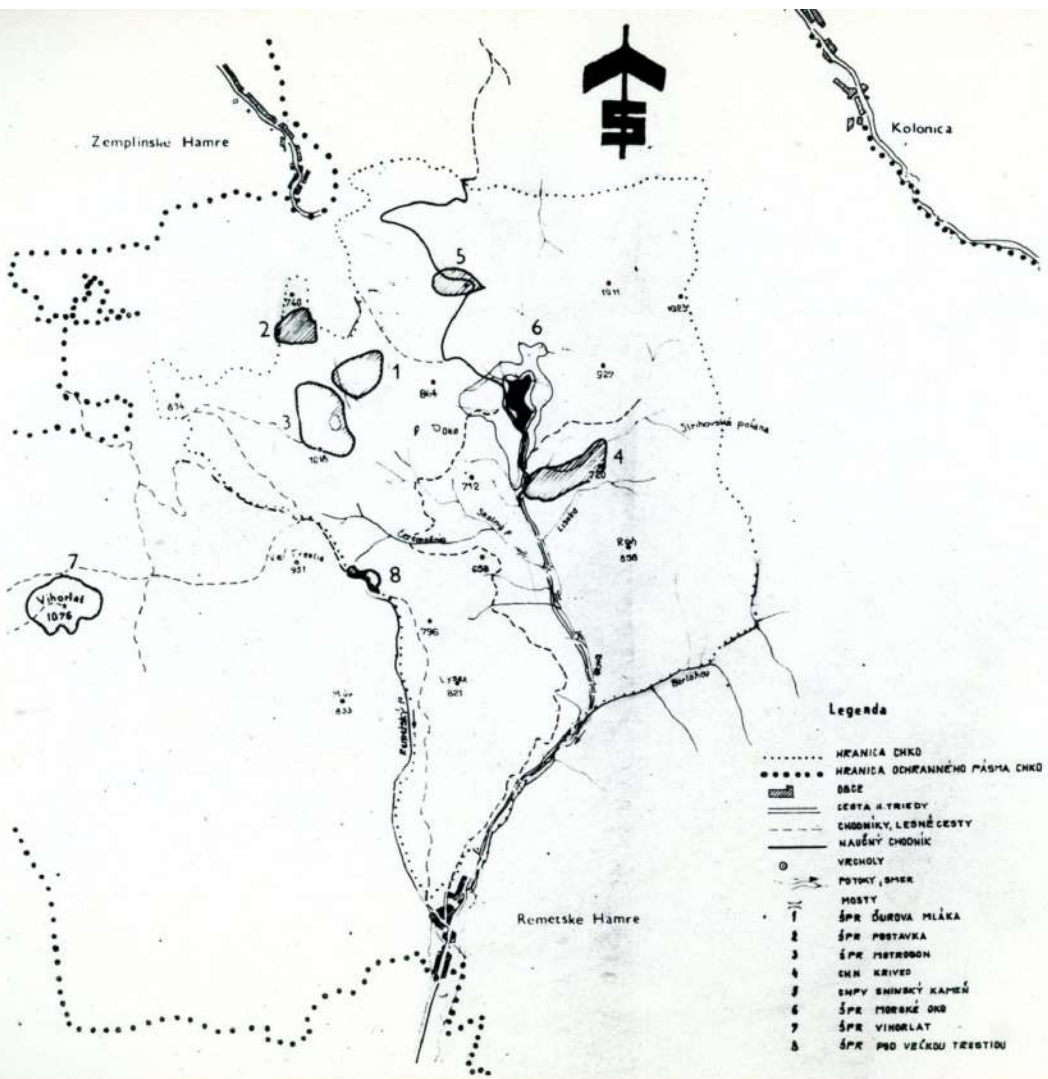
Š. Danko

Ing. J. Teray

Ing. L. Rovňák

Ing. L. Maxim

Ing. J. Teray

Legenda

- HRANICA CHKO
- HRANICA OCHRANNÉHO PÁSMA CHKO
- OBCE
- CESTA I. TRIEDY
- CHODNÍKY, LESNÉ CESTY
- NAÚČNÝ CHODNÍK
- VĚŠHOLY
- POTOKY, ŠPIEK
- MOSTY
- 1 ŠPR ĎUROVA MLÁKA
- 2 ŠPR POSTAVKA
- 3 ŠPR PASTRODOK
- 4 CHN KRIVED
- 5 ŠMPY SMINKY KAPEN
- 6 ŠPR MOKRÉ OKO
- 7 ŠPR VINOVLAT
- 8 ŠPR POU VŠICHOU TRESTIDU

